

Skipulagsstofnun
Borgartúni 7b
105 Reykjavík

Sent með tölvupósti á: skipulag@skipulag.is
Afrit: Sveitafélagið Ölfus

Reykjavík, 25. febrúar 2022

Umsögn Landverndar um matsáætlun vegna efnistöku ú Litla Sandfelli í Prengslum.

Stjórn Landverndar hefur kynnt sér ofangreinda matsáætlun vegna efnistöku úr Litla Sandfelli í Prengslum. Stjórn Landverndar telur afar misráðið að fara í ofangreinda framkvæmd til útflutnings á efni af ástæðum sem raktar eru hér fyrir neðan. Í matsáætlunina vantar að gera grein fyrir mati á losun gróðurhúsalofttegunda vegna framkvæmdarinnar, umferðaröryggi og vegi og á ferðapjónustu og útivist. Jafnframt þarf að meta áhrif sandfoks á íbúa Þorlákshafnar. Þá vill Landvernd benda á að innan sveitafélagsins Ölfus eru gríðarstórar efnisnámur sem fyrirhugað er að taka mikið magn af efni úr á næstu árum eins og í Ingólfssjalli. Skipulagsstofnun er bent á að sveitafélagið Ölfus hefur ekki sinnt eftirlitsskyldu sinni með efnistökusvæðum og efnistaka úr Þórustaðanámu hefur farið langt fram úr því sem leyfi var fyrir án þess að sveitafélagið hafi brugðist við með öðru en að taka svör leyfishafa trúanleg. Í viðauka má sjá erindi Landverndar til sveitafélagsins vegna þessa sem ekki hefur verið svarað efnislega.

Grænþvottur á eigin skinni

Mjög varasamar réttlætningar á framkvæmdinni er að finna á bls. 9 þar sem fullyrt er að hún muni draga úr kolefnisspori heimsins. Framkvæmdaaðili er hvattur til þess að koma hreint fram og kynna raunveruleg áhrif á kolefnislosun sem felast í mikilli umferð díseldrifinna bíla og siglinga til og frá Íslandi með efni. Stjórn Landverndar telur að fullyrðingar um hnattræn áhrif á loftslag í umfjöllun um núllkost á bls. 13 séu verulega ýktar og þarfnist rökstuðning með gögnum.

Efnisflutningar

Um gríðarlegt magn af efni er að ræða og hluti af matsáætlun verður að vera að meta áhrif á umferðaröryggi, losun gróðurhúsalofttegunda vegna framkvæmdarinnar og umferðar vegna hennar og slit á vegum. Hið síðastnefnda eykst í veldisvexti með þyngd ökutækis og því er um veruleg áhrif á vegakerfið að ræða.

Samkvæmt forsendum sem koma fram í matsáætlun um 500 þúsund rúmmetra af efni á ári sem flutt verða til Þorlákshafnar verður um gríðarlegt álag á vegakerfið að ræða. Stór vörubíll tekur um 10 rúmmetra hlass og því munu 50 þúsund ferðir farnar árlega um hættulegan kafla á þrengslavegi en brött brekka liggur frá Raufarhólshelli og niður að

Þorlákshafnarvegi. 50 þúsund ferðir á ári eru 159 ferðir á dag miðað við 6 daga vikunnar, 13 vörubílar á klst. miðað við 12 stunda vinnudag.

Áhrif á ferðaþjónustu

Um er að ræða mjög vinsælt ferðamannasvæði vegna náttúrufegurðar, nálægðar við Reykjavík og vinsælar náttúruperlur. Raufarhólshellir er innan við 5 km frá efnistökusvæðinu þar sem umferð vörubíla, amk. 13 á klst verður stöðug framhá hellinum. Efnistakan, umferð þungaflutninga og breytt ásýnd munu hafa verulega neikvæð áhrif á ferðaþjónustu á svæðinu í kring sem og á útivist en vinsælar gönguleiðir eru á nærliggjandi fjöllum eins og Geitafell og Meitlana. Þetta verður að koma fram í matsáætlun og setja þarf fram áætlun um hvernig meta skal áhrif á ferðaþjónustu og útivist. Þá mun möguleg rykmengun einnig hafa neikvæð áhrif á ferðaþjónustu sem og á íbúabyggðina í Þorlákshöfn.

Áhrif á samfélag

Einnig þarf að meta áhrif á samfélagið í Þorlákshöfn. Mikil umferð þungaflutninga um bæinn sem og mögulegt sandfok í slæmum veðrum getur haft verulega neikvæð áhrif á lífsgæði íbúanna. Þá verður líka að taka með í reikninginn samlegðaráhrif af þungaflutningum vegna sandnáms á Mýrdalssandi en fyrirætlanir eru um að keyra sand til Þorlákshafnar í álíka stórum stíl og hér er gert ráð fyrir.

Náttúruverndarlög

Hraun frá nútíma njóta verndar skv. 61. gr náttúruverndarlaga. Um þetta þarf að geta í matsáætlun, til dæmis í umfjöllun um staðhætti á bls. 14 og í umfjöllun um jarðrask á bls. 17 og 19.

Athugasemdir við kafla 4.4 um matsáætlun

4.4.2 Gróður – Einnig verður að meta áhrif af rykmengun og umferð vegna framkvæmdarinnar á viðkvæman gróður í námunda við framkvæmdina og á flutningsleið efnisins. Áhrifasvæðið er mun stærra en sjálft efnistökusvæðið.

4.4.3 Jarðmyndanir – Þar sem um gríðarlega eyðileggingu er að ræða – fjall er fjarlæggt- ætti óháður sérfræðingur að meta áhrif á jarðmyndanir

4.4.4. Gera verður kröfu um rannsóknir á ásýndarbreytingum. Þá verður einnig að kanna breytta ásýnd svæðisins vegna aukins umferðarþunga og meta áhrifin á ferðaþjónustu og upplifunargildi nærsvæðisins

4.4.6 Raunveruleg hættu er á mengunarslysi á vatnsverndarsvæði þar sem um mikla starfsemi er að ræða innan þess og mikla flutninga á grannsvæði. Að mati Landverndar verður að meta hættuna sem skapast vegna umferðar og nýrrar efnistöku sjálfstætt en einnig í sambandi við aðrar námur þar sem samanlögð hættu af þeim fyrir grunnvatn getur þá orðið veruleg.

Kaflar sem vantar í matsáætlun – meta verður áhrif á umferðaröryggi, losun gróðurhúsalofttegunda frá starfseminni (ásamt flutningum) og á ferðaþjónustu. Þá vantar einnig að meta hættu á sandfoki yfir íbúabyggðina í Þorlákshöfn.

Lokaorð

Stjórn Landverndar telur í ljósi þess að eingöngu er um fjárhagslegan ávinning framkvæmdaðila að ræða en engan samfélagslegan ávinning af framkvæmdinni nema síður sé, að mat á umhverfisáhrifum framkvæmdarinnar verði að ver mjög ítarlegt til að auðvelda leyfisveitenda að taka upplýsta ákvörðun um hvort veita eigi leyfi fyrir henni eða ekki. Því verður Skipulagsstofnun að gera mun ríkari kröfur á matsáætlun heldur en settar eru fram í þessum drögum. Stækka verður áhrifasvæðið sem framkvæmdin nær til þannig að flutningsleiðir séu innifaldar og meta verður áhrif á losun gróðurhúsalofttegunda, umferðaröryggi og ferðaþjónustu. Þá verður að bæta fyrirhugað mat á gróðri, landslagi og ásýnd og jarðmyndunum.

Með vinsemd og virðingu, fh. stjórnar Landverndar

Auður Önnu Magnúsdóttir, framkvæmdastjóri

Viðauki

Ásgeir Þór Árnason hrl.
Elvar Örn Unnsteinsson hrl.
Lúðvík Örn Steinarrson hrl.
Magnús Óskarsson hrl., LL.M.

Sveitarfélagið Ölfus,
Hafnarbergi 1,
815 Þorlákshöfn,
b.t. skipulagsfulltrúa.

Reykjavík, 19. janúar 2021

Varðar: Brot á framkvæmdarleyfi vegna efnistöku úr Ingólfsfjalli

Til stofunnar hefur leitað Landvernd, landgræðslu- og umhverfisverndarsamtök Íslands, kt. 640971-0459, Guðrúnartúni 8, 105 Reykjavík, og falið undirrituðum lögmanni að rita neðangreint erindi er tengist framkvæmdarleyfi Fossvéla ehf. til efnistöku úr Þórustaðanámu í landi Kjarrs í Ingólfsfjalli.

Í álitni Skipulagsstofnunar um mat á umhverfisáhrifum áframhaldandi efnistöku, dagsett 22. desember sl., segir m.a.:

Skipulagsstofnun bendir á að í frekari upplýsingum frá framkvæmdaraðila hafi komið fram að efnistökmagn sem unnið hafi verið úr námunni frá því að álit stofnunarinnar frá árinu 2006 lá fyrir sé um 2.8 milljón m³. Þetta magn er verulega umfram það efnismagn sem gert var ráð fyrir í fyrra mati og framkvæmdaleyfi sveitarfélagsins byggði á. Skipulagsstofnun telur ámælisvert að framkvæmdaraðili hafi farið svo langt umfram skilgreint magn sem raun ber vitni.

Liggur samkvæmt því fyrir að framkvæmdaraðili hefur farið út fyrir leyfilega efnistöku samkvæmt framkvæmdarleyfi.

Samkvæmt 1. mgr. 16. gr. skipulagslaga nr. 123/2010 ber sveitarstjórnnum að hafa eftirlit með að framkvæmdir séu í samræmi við útgengið framkvæmdaleyfi. Er broti framkvæmdarleyfishafa hér með komið á framfæri við skipulagsfulltrúa og þess vinsamlegast farið á leit við hann að beitt verði þeim úrræðum sem honum eru heimil.

Að mati umbj. míns liggur beinast við að framkvæmdarleyfishafi verði sviptur framkvæmdarleyfi og/öðað honum verði ekki veitt frekari framkvæmdarleyfi til efnistöku í ljósi brota hans. Verði honum veitt frekara leyfi til efnistöku er hins vegar að mati umbj. míns ljóst að fullt tilefni sé til að beita heimild 3. mgr. 16. gr. skipulagslaga nr. 123/2010 til að skipa sérstaka eftirlitsnefnd á kostnað framkvæmdarleyfishafa til að tryggja það að frekari brot á framkvæmdarleyfi eigi sér ekki stað.

Þá er skipulagsfulltrúa ennfremur beint á heimild 53. gr. laganna til að stöðva framkvæmdir og heimild til álagningar dagsektar til að knýja á um framfylgd laganna í 54. gr.

Virðingarfyllt,

Magnús Óskarsson,
hæstaréttarlögmaður.